

Psychické násilí na seniorech

I slova mohou bolet

Ppsychické násilí bývá často, oproti různým formám přímého (fyzického) ubližování, které je viditelnější, a tudíž je snazší jej prokázat, opomíjeno. Podle údajů výzkumu Institutu pro kriminologii a sociální prevenci je ale psychické násilí nejčastějším typem násilného chování vůči populaci starší 65 let – tvoří zhruba dvě třetiny všech nahlášených případů. Procenta uváděná různými zdroji se však liší podle toho, zda je původcem dat např. statistika linky důvěry zaměřené na seniory, nebo statistika případů ohlášených na policii. Existuje nicméně shoda v tom, že nahlášen a řešen bývá jen zlomek případů – uvádí se zhruba 16 %. Nejčastěji se jedná o urážky, znevažování (dávání seniorovi najevo, že ničemu nerozumí, nepamatuje si, nemyslí mu to), křik a vyhrožování.

■ **Text: Mgr. Petra Štarková,**
www.psycholozkavbrne.cz

➤ Kdo? Co? Kde? Jak?

Výzkumy ukazují, že zatímco u fyzického týrání bývá pachatelem nejčastěji partner, za psychickým násilím stojí obvykle děti či vnuci oběti. Typickému násilníkovi bývá mezi 20 a 30 lety, má u své oběti (jako jediný člen rodiny) trvalé bydliště a je dlouhodobě bez pracovního poměru. Kromě potomků bývají pachatelé psychického násilí také manžel či druh oběti (často jde o partnera, s nímž bylo soužití problematické ještě předtím, než oběť dosáhla seniorského věku) a někdy i pracovníci sociálních služeb. Ti se v materiálech týkajících se psychického násilí na seniorech vyskytují jednak v pozici těch, kdo ubližují, a dále ve značné míře jsou právě oni těmi, kdo psychické či jiné násilí odhalí, ohlašují a iniciují pomoc.

Výzkumná sonda Institutu pro kriminologii a sociální prevenci ukazuje, že pachatelé v domácnostech jsou často motivováni potřebou užívat (nebo spíše zneužívat) seniorovy peníze nebo byt, zatímco u případů, kdy se psychického násilí dopouští zaměstnanec v oblasti sociální péče nebo blízká pečující osoba, bývá motivem přepracovanost, vyčerpání, burnout syndrom, bezradnost a pocity bezmoci.

Psychické násilí může být neúmyslné, a to zejména právě v nejrůznějších institucích. Na vině bývá v takovém případě často přetíženost personálu jak co do množství práce (zaměstnanec se nestihne věnovat každému seniorovi v optimální míře, takže své klienty chtě nechtě zanedbává a nechává strádat), tak z hlediska množ-

ství přesčasů a délek služeb. Celkově je přetížený a navíc často i nedostatečně finančně ohodnocený personál ohrožen burnout syndromem i dalšími psychickými obtížemi, v rámci nichž k zanedbávání potřeb klientů i jejich psychickému týrání často dochází.

➤ Aspekty, které k psychickému násilí na seniorech vedou a podporují jej

1. Zdravotní aspekty

Zdravotní stav seniora ohroženého násilím často není ideální a s věkem se zhoršuje. Proto bývá senior odkázán na pomoc ve více oblastech a nezvládne si tuto pomoc sám zorganizovat a zajistit. Stává se tedy závislým na těch, kteří mu pomáhají či pomoc zajišťují.

2. Ekonomické aspekty

Senior může mít problém ufinancovat vlastní bydlení. Často potřebuje kompenzační pomůcky nebo léčbu, která je mimo jeho finanční možnosti, nezřídká je při doplacení kvalitnějších pomůcek, léků nebo pobytu ve zdravotnickém zařízení či zařízení sociální péče odkázán na finanční pomoc nejbližší rodiny, což jej staví z hlediska vztahů a psychických potřeb do velmi nepříznivé pozice.

3. Sociální aspekty

S věkem ubývá sociálních vazeb. Senior se většinou stává osamělejším a opuštěnějším – často pak v případě potíží nemá koho požádat o pomoc, nemá se komu svěřit. Nové vztahy se navazují obtížněji, část stávajících přátel stejného věku přestává být schopna seniorovi pomoci.

4. Psychicko kognitivní aspekty

Rozpoznávací a jiné schopnosti seniora mohou být v důsledku vysokého věku či nějakého onemocnění narušeny a neumožňují tak bezpečně rozlišit, které jednání vůči němu je v pořádku a které už nikoliv. Senior může být buď „preventivně“ podezřívavý a odtažitý, nebo naopak naivní a důvěřivý. Často bývá problémem i horší znalost nových věcí a technologií a orientace v nich – s věkem se snižuje schopnost učit se. Pro seniora pak může být např. samostatné založení účtu nebo platba kartou apod. nepřekonatelnou překážkou, která jej činí odkázaným na pomoc zvenčí.

➤ Vztahový rámeček

Nesmíme zapomínat, že starší člověk, který trpí týráním nebo zanedbáváním ze strany nejbližšího okolí (nejčastěji svých potomků), zůstává zároveň i jejich (často milujícím) rodičem. Senior tak cítí obvykle silné pocity viny, že týrající osobu nedokázal lépe vychovat. Často může být přesvědčen, že si špatné zacházení vůči své osobě jaksi „zasloužil“, navíc se obává, že odhalení by mohlo vést k postihu jemu nejbližších osob. Tento fakt nesmírně ztěžuje odhalení týrání nebo špatného zacházení. Vzhledem k tomu, že v případě psychického týrání ve směr neexistují fyzické příznaky, musíme se většinou spolehnout na výpovědi a sdělení klienta samého nebo jeho okolí.

Další komplikací je fakt, že v dnešní době je silněji než dříve vnímána (a vyžadována) tzv. vyživovací povinnost vůči dospělým nepracujícím osobám a sociální dávky jsou v mnoha směrech závislé na příjmu osob ve společné domácnosti. Dochází tak častěji k situacím, kdy nezaměstnaný potomek zůstává víceméně nedobrovolně (protože nemá prostředky na jiné bydlení) v domácnosti se seniorem a dává mu svou nelibost nad špatnou situací najevo nepřijatelným chováním. Senior má zábrany jej vyhodit z bytu nebo domu, protože se obává, že by jeho nejbližší skončil zcela bez peněz a bez přístřeší.

➤ Čeho si můžete všimnout

Varovných příznaků, které se dají pozorovat například při příjezdech a odjezdech seniorů na víkendy, při návštěvách příbuzných v zařízení, kde senior pobývá, nebo při provozování ambulancí či terénní péče u něj doma, je mnoho. Uvádíme ty nejčastější z nich:

1. Seniorovi je znemožňováno vyjadřovat se samostatně, bez přítomnosti cizí osoby. Jeho pečovatel nebo příbuzný je neustále s ním, mluví za něj nebo zdůrazňuje, že dotyčný si vymýšlí, zapomíná, pletou se mu věci i osoby, nebo opakovaně poukazuje na jeho problémy a záporné vlastnosti.
2. Pečující osoba dává v přítomnosti seniora opakovaně najevo svou zlost vůči jeho osobě, vyjadřuje před ním bez zábran negativní pocity vůči němu. Mnohdy až přehnaně zdůrazňuje jeho chyby nebo problémy (např. veřejně sděluje, že se senior pomočil i před lidmi, kterým do toho nic není).
3. Seniorovi je bezdůvodně upíráno soukromí – pečovatel přebírá a čte jeho poštu, organizuje (i nakupuje a vyhazuje) jeho věci, nerespektuje intimitu při osobní hygieně a převlékání, ačkoliv to není z důvodu zdravotního stavu seniora nutné.
4. Pečující osoba se snaží rozhodovat o tom, kdo a kdy smí seniora navštívit, i o místech pohybu seniora, ačkoliv to není objektivně nutné.
5. Senior se bojí komunikovat o určitých tématech, opakovaně zdůrazňuje, že kdyby o těchto věcech někomu řekl, pečující osoba by se zlobila.

► Pomoc

Psychické týrání je velmi komplexní a těžko uchopitelný jev. Může se odehrávat buď v domácím prostředí seniora, nebo v instituci, kde žije, a dle toho má i různé způsoby řešení. V domovech pro seniory a podobných zařízeních vede ke snižování tohoto jevu především kvalitní péče o personál, počínaje jeho zodpovědným výběrem přes bálintovské skupiny, supervizi až po nabídku konzultací s psychologem a dalšími návaznými odborníky. V domácnostech je pak často cílem úprava podmínek – nejlépe tak, aby blízký, avšak týrající pečovatel nebyl jedinou možností, jak zajistit péči o seniora.

První a základní pomocí by mělo být ujištění, že seniorovi věříme, že jsme tu pro něj a pokusíme se mu pomoci. Pokud to není nutné, nepodnikáme žádné kroky bez jeho vědomí a jeho souhlasu. Snažíme se informovat jej o možných formách pomoci i o jiných možných způsobech jeho

života – přiblížit, jak by to vypadalo a co by to obnášelo, kdyby žil jinde nebo kdyby o něj pečoval někdo jiný, kde a jak by si mohl potřebnou péči zaplatit. Můžeme jej dále informovat o možnostech jeho ochrany – např. o institutu vykazání ze společné domácnosti, přiblížit možnosti kontaktu s policií (rozdíl mezi oznámením a žádostí o zásah) apod. Vždy je dobré udělat maximum pro zvýšení věrohodnosti výpovědi seniora – pracovník jej třeba může doprovodit na policii a tam podpořit jeho sdělení svým svědectvím. Zaměstnanec se také může sám obrátit na psychologa nebo sociálního pracovníka v daném zařízení nebo (případně i anonymně) na linky důvěry a prokonzultovat s nimi své pocity i to, jak v daném případě postupovat dál.

Zdroje:

- www.rosa-os.cz
- *Špatné zacházení s osobami pokročilého věku se zvláštním zřetelem k domácímu násilí, Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2009*
- www.zivot90.cz

INZERCE

Vzděláváním k vyšší kvalitě služeb pro duševně nemocné

reg. č.: CZ.1.04/3.1.03/D5.00033

Vážení čtenáři,

rádi bychom Vás seznámili s projektem **Vzděláváním k vyšší kvalitě služeb pro duševně nemocné**, který je řešen z operačního programu **Lidské zdroje a zaměstnanost** Ministerstva práce a sociálních věcí. Projekt je zaměřen na posílení znalostí, schopností a dovedností osob, které pečují o duševně nemocné, a tím zvýšit kvalitu sociálních služeb poskytovaných duševně nemocným, včetně podpory jejich integrace do společnosti. Účastnit projektu se mohou zaměstnanci organizací poskytujících sociální služby v Jihomoravském a Zlínském kraji.

V rámci projektu jsou nabízeny tyto kurzy:

1. Preterapie v praxi
2. Práce s rodinami osob s duševním onemocněním
3. Přístup k lidem s traumatickým zážitkem
4. Práce s lidmi s duální diagnózou
5. Alternativní komunikace u klientů s afázií
6. Problematika duševních nemocí, sociální práce s klienty s duševním postižením

Školení bude probíhat prezenčně v průběhu 3 dnů po osmi hodinách a v elektronické podobě ve formě e-learningové podpory v obsahu 16 hodin. Všechny kurzy jsou akreditovány ze strany MPSV. Kurzovné je hrazeno.

Kurzy budou probíhat do 30. 9. 2015.

TĚŠÍME SE NA VAŠÍ ÚČAST!

Více informací naleznete na www.vzdelavani-v-socialnich-sluzbach.cz

**PODPORUJEME
VAŠI BUDOUCNOST**
www.esfcr.cz